

GRUNDLAGSUTSKOTTET

Utlåtande 32/1996 rd

Regeringens proposition 131/1996 rd

Till Lagutskottet

Riksdagen remitterade den 3 oktober 1996 regeringens proposition 131/1996 rd med förslag till lag om ändring av stadgandena om högsta åklagaren i Regeringsformen för Finland samt till lag om allmänna åklagare och vissa lagar i samband därmed till lagutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet skall lämna utlåtande i ärendet till lagutskottet.

Utskottet har hört lagstiftningsdirektören Jan Örnqvist och lagstiftningsrådet Iiro Liukkonen vid justitieministeriet, justitiekanslern i statsrådet Jorma S. Aalto, justitiekanslersadjointen Pekka Pasanen, presidenten i högsta domstolen Matti Lavi Heinonen och professorn Mikael Hidén.

Grundlagsutskottet har behandlat ärendet ur sakkunnigutredningens synvinkel och anför följande.

Regeringens proposition

Regeringen föreslår att uppgiften som högsta åklagare överförs från justitiekanslern i statsrådet till en riksåklagare. Riksåklagaren skall leda riksåklagarämbetet, som blir den centrala förvaltningsmyndigheten för allmänna åklagare och skall ha till justitieministeriets förvaltningsråd.

Riksåklagaren har en självständig och oberoende åtalsprövningsrätt och kan överta åklagaruppgiften i ärenden som enligt lag hör till honom eller som han beslutar att ta över. Vid riksåklagarämbetet skall det finnas statsåklagare som är behöriga att sköta åklagaruppgifter i hela landet. Uppgifterna för länsåklagarna, som för närvarande är regionala åklagare, överförs till statsåklagarna.

Överföringen av de högsta åklagaruppgifterna från justitiekanslern till riksåklagaren förutsätter ändringar i Regeringsformen och alla lagar med bestämmelser om justitiekanslern som åklagarmyndighet.

Propositionen hänför sig till budgetproposi-

tionen för 1997. Lagarna avses träda i kraft vid ingången av december 1997.

Förslaget till ändring av Regeringsformen skall behandlas i den ordning 67 § riksdagsordningen förutsätter.

Utskottets ställningstaganden

Huvudsyftet med förslaget, dvs. att inrätta en tjänst som självständig och oberoende högsta åklagare och att föra över ledningen för åklagarväsendet från justitiekansler till denna myndighet är motiverat inte bara av principiella utan också av praktiska orsaker. Den rätt knappa regleringen på grundlagsnivå som regeringen stannat för är acceptabel.

Utskottet har behandlat frågan utifrån hur åklagarmakten eller makten att besluta om åtal fördelar sig mellan riksåklagaren och justitiekansler. Vad beträffar åtal som väcks i riksrätten kan det inte uppstå någon oklarhet på denna punkt: eftersom grundlagen i fråga om riksrättsförfarandet inte känner till någon annan som kunde få utföra åtal än justitiekanslern, justitieombudsmannen samt den som utsetts av republikens president eller riksdagen, kan riksåklagaren inte komma i fråga som åklagare i denna process enbart utifrån sin ställning. Problemet kan inte heller uppkomma om republikens president åtalas i högsta domstolen för lagstridigt förfarande i ämbetet. Då är nämligen justitiekanslern enligt 47 § Regeringsformen åklagare.

Vad beträffar andra åtal inom justitiekanslerns och justitieombudsmannens behörighet syftar bestämmelserna till en konkurrerande kompetens för lagens högsta väktare och riksåklagaren. I och för sig är detta arrangemang inte problematiskt. Övervakningen av domarna intar dock en särställning, något som också påpekas i motiveringen till propositionen. På denna punkt skulle nämligen justitiekanslern fortfarande ha rätt till åtalsprövning. Det är fråga om en reglering av stor principiell betydelse när utomstående

ges rätt att övervaka domstolarnas laglighet och väcka åtal. För justitiekanslerns och justitieombudsmannens del kan en sådan övervakningsrätt anses möjlig på grund av den prestige som historien ger prokurators-/justitiekanslersämbetet och riksdagen justitieombudsmannen. Däremot har det kanske inte en likadan principiell tyngd att riksåklagaren parallellt med lagens högsta väktare har behörighet att självständigt besluta om bland annat åtal mot hovrättsmedlemmar i högsta domstolen.

Föreslagna 46 § 2 mom. regeringsformen förefaller på en punkt skilja åt justitiekanslerns och justitieombudsmannens kompetens visavi åtal. Enligt förslaget kan justitiekanslern bestämma att åtal skall väckas, men åtalet utförs av riksåklagaren eller en statsåklagare. Justitieombudsmannen ges i 49 § 2 mom. regeringsformen makt att själv utföra åtal och låta utföra åtal. Det har i princip ansetts viktigt att justitiekanslern och justitieombudsmannen har samma behörighet. Enligt utskottet borde det ytterligare prövas om behörigheten kunde vara densamma i detta avseende.

Förslaget utgår från att det inte skall regleras särskilt i regeringsformen hur riksåklagaren tillsätts. Utskottet påpekar främst i anknytning till beredningen av grundlagsreformen att konse-

kvensskäl kan tala för att också bestämmelserna om hur den i grundlagen uttryckligen nämnda riksåklagaren tillsätts tas in i grundlagen.

Riksåklagaren och biträdande riksåklagaren åtalas enligt propositionen för tjänstebrott vid högsta domstolen. Alternativa fora vid tjänsteåtal kunde främst vara hovrätten eller riksringen. Finland har undertecknat tilläggsprotokoll 7 till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, där artikel 2 kräver att var och en som dömts av domstol skall ha rätt att få skuldfrågan eller straffet omprövat av högre domstol. Undantag från denna rätt får dock göras bland annat i de fall då den högsta domstolen har utgjort första instans. Utskottet har inte något att anmärka mot förslaget vare sig det gäller våra grundlagar, framför allt 16 § regeringsformen, eller de mänskliga rättigheterna.

Med stöd av det ovan sagda anför grundlagsutskottet vördsamt

att det första lagförslaget bör behandlas på det sätt 67 § riksdagsordningen föreskriver och

att de övriga lagförslagen kan behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen.

Helsingfors den 24 oktober 1996

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Ville Itälä /saml, vice ordföranden Johannes Koskinen /sd samt medlemmarna Esko Helle /vänst, Gunnar Jansson /sv, Ulla Juurola /sd,

---

Juha Korkeaoja /cent, Heikki Koskinen /saml, Risto Kuisma /sd, Osmo Kurolo /saml, Johannes Leppänen /cent, Paavo Nikula /gröna, Riitta Prusti /sd och Veijo Puhjo /vgr.